

**KORONAVİRÜS (COVID-19/SARS-COV-2) SALGINININ
SÖZLEŞMELERDE YER ALAN CEZAI ŞART HÜKÜMLERİNE ETKİSİ
- HUKUK BÜLTENİ -**

BÜLTEN TARİHİ: 26/03/2020

I. Cezai Şart Kavramı

6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu (“TBK”) m. 112 uyarınca borcunun hiç ya da gereği gibi ifa etmeyen borçlu, alacaklının zararını tazmin etmekle yükümlüdür. Alacaklının açacağı tazminat davasında ise alacaklı uğramış olduğu zarar miktarını ispat etmek zorundadır¹. Sözleşmenin ihlal edilmesinden dolayı uğranılan zararın tespit ve ispat edilmesi her zaman kolay değildir. Sözleşme yapılırken bu zorluğu aşabilmek için taraflar borçlunun borcunu hiç veya gereği gibi yerine getirmedeğinde alacaklıya belli bir miktar ceza ödemesini kararlaştırabilirler ve bu cezaya öğretide cezai şart ya da ceza koşulu adı verilmektedir².

II. Cezai Şart ile Alacaklının Uğradığı Zarar Arasındaki İlişki

Taraflar sözleşmede cezai şart öngörmüş ise, bu halde alacaklı herhangi bir zarara uğradığını ya da bir zarar söz konusu ise uğramış olduğu zararın miktarını ispat etmek zorunda olmayıp, sözleşmede yazan cezai şartın tamamını talep edebilir³. Bununla birlikte alacaklının uğradığı zarar, sözleşmede öngörülen cezai şartın değerinden fazla ise, bu halde bu değeri aşan miktarı alacaklının talep edebilmesi için zararının bu kısmını ispat etmekle yükümlüdür⁴.

III. Cezai Şart ile Kusur Arasındaki İlişki

Cezai şart kavramı izah edilirken de ifade edildiği üzere, sözleşmelere konulan cezai şart, alacaklının sözleşmenin ihlalden dolayı uğradığı zararı ispat etmesine gerek kalmaksızın borçluya başvurma imkanı getiren bir kurum olup, borçlunun kusuruna ilişkin kural olarak özel bir düzenlemeye yer vermemektedir. TBK m. 112 hükmü uyarınca, borcunu hiç veya gereği gibi yerine getirmeyen borçlu, kusurunun bulunmadığını ispat etmediği müddetçe meydana gelen zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

¹ Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. I, İstanbul 2012, s. 437.

² Oğuzman/Öz, C. I, s. 503.

³ Kemal Oğuzman/Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2012, s. 518.

⁴ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012, s., s. 1187.

Cezai şartın talep edilebilmesi için ortada herhangi bir zararın bulunması şart değilken, borçlunun kusurlu olması bir zorunluluktur. Eğer borçlu kusurlu olmadığını ispat edebilirse, bu halde kendisinden cezai şart talep edilmesi mümkün değildir⁵. Ancak şu önemle ifade edilmelidir ki, borçlunun sorumluluğu kanunda öngörülen kusursuz sorumluluk hallerinden biri ise, bu halde borçlunun kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın cezai şart talep edilmesi mümkündür⁶.

Sözleşmenin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle alacaklının uğramış olduğu zararın miktarı sözleşmede öngörülen cezai şartı aşılıyor ise, bu halde TBK m. 180 uyarınca alacaklı hem uğramış olduğu zararın miktarını hem de borçlunun kusurunu ispat etmek zorundadır⁷.

IV. Koronavirüs Salgını ile Mevcut Sözleşmelerde Yer Alan Cezai Şart Hükümleri Arasındaki İlişki

Dünya Sağlık Örgütü, 11 Mart 2020 tarihinde koronavirüs meselesine ilişkin olarak pandemi ilan etmiş, yani bu hastalığın çok geniş alanlarda etkisini gösteren bulaşıcı niteliği haiz olduğunu kabul etmiştir. Dünya Sağlık Örgütü'nün bu kararı ve bu hastalığın ülkemizde de ortaya çıkması ve hızla yayılmasını müteakiben devlet mekanizması da hızla reaksiyon göstermekte ve yeni tedbirler almaktadır. Yine kamu otoriteleri tarafından öngörülme de halk nezdinde de olağanüstü tedbirlerin alınabildiği görülmektedir.

Peki, bu sürecin sözleşmelerde yer alan cezai şart hükümlerine etkisi nedir?

Öncelikle ifade edilmelidir ki, koronavirüs salgını genel bir salgın niteliğinde olup Yargıtay kararlarında da kabul edildiği üzere genel salgın hastalıklar mücbir sebep niteliğinde kabul edilmektedir⁸. (Bu konu hakkında Covid-19 salgını özelinde detaylı bilgi için bkz. <http://www.forensislaw.com/blog/koronavirus-salgini-nedeniyle-mucbir-sebep-kavraminin-yargitay-kararlari-isiginda-degerlendirilmesi>)

⁵ Oğuzman/Öz, C. II, s. 518.

⁶ Oğuzman/Öz, C. II, s. 518.

⁷ Eren, a.g.e., s. 1187.

⁸ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bu yönde vermiş olduğu bir karar için bkz. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 27.06.2018 T., 2017/1190 E. , 2018/1259 K. (Yargıtay Emsal Karar Veri Tabanı)

Mücbir sebebin en önemli unsurlarından birisi, borçlunun borcunu yerine getirmesini imkânsız hale getirmesidir. Bu imkansızlık hali süreklilik arz edebileceği gibi geçici nitelikte de olabilir. Koronavirüs salgını özelinde, ortaya çıkan imkansızlık hali süreklilik arz edecek nitelikte ise bu halde TBK m. 136 hükmü gereği borçlunun borcu sona erer. Bu bir kusursuz imkansızlık hali olup, bu nedenle borçlu alacaklıya herhangi bir tazminat ödemek zorunda değildir⁹. Örneğin, herhangi bir süre öngörülmezsizin belli ürünlerin yurtdışına ihracının yasaklanması ya da yurtdışından ithalinin yasaklanması sürekli imkansızlık hali olup, yasaklanan ürünün ihracına ya da ithaline ilişkin yapılan sözleşmelerde borçlunun edimi ifa yükümlülüğü imkansızlık nedeniyle sona erer.

Sözleşmeden doğan borç koronavirüs salgını gibi mücbir sebeple sona erdiği takdirde, borçlunun herhangi bir kusuru olmadığı için cezai şart ödenmesi de söz konusu olmayacaktır.

Ortaya çıkan mücbir sebep geçici nitelikte ise, bu halde sürekli imkansızlık söz konusu olmadığından edimin ifasının talep edilmesi mümkündür, ancak bu talep hakkı imkansızlık ortadan kalkana kadar ertelenir. Bu ihtimalde, meydana gelen gecikmelerde borçlunun herhangi bir kusuru bulunmadığı için gecikme nedeniyle borçludan herhangi bir cezai şart talep edilebilmesi mümkün değildir.

Koronavirüs salgını özelinde değerlendirecek olursak, bu salgının etkileri ortadan kalkana kadar alınan çok sayıda tedbir mevcut olup, bu tedbirler hastalığın etkilerinin ortadan kalkmasıyla kaldırılacaktır. Örneğin cafe ve restoranların kapatılması, belli ülkelere yapılan uçuşların yasaklanması, bazı organizasyonların iptali şeklindeki kararlar geçici nitelikte olup, salgının etkileri ortadan kalktığında bu yasaklar da kalkacaktır. Ancak bu süreçte, yasaklanan hususlara ilişkin olarak bir edim üstlenen kişinin bu yasaklar nedeniyle edimini ifa edememesi neticesinde kendisinden herhangi bir şekilde cezai şartın talep edilmesi mümkün değildir.

Son olarak, borçlunun faaliyetlerine ilişkin kamu otoriteleri tarafından açık bir yasak getirilmemiş olmasına rağmen, bazı işletmeler işçi ve toplum sağlığı gerekçesiyle faaliyetlerini geçici olarak durdurma ya da işçi yoğunluğunu azaltmak suretiyle kapasite düşürme kararları almaktadır. Bu gibi hallerde ortada imkansızlık hali söz konusu olmamakla birlikte, koronavirüsün insandan insana çok hızlı şekilde bulaşması özelliği ve devleti en üst düzeyde

---

⁹ Eren, a.g.e. s. 1299

temsil eden kişilerin insanların mümkün olduğunca evde kalması gerektiği şeklinde çağrılarını da dikkate alınarak bu kararlar neticesinde meydana gelen gecikmelerin de kusura bağlı olmayan türde bir gecikme olarak değerlendirilmesi mümkündür. Bu halde borçlunun kusuru olmadığından bahisle kendisinden herhangi bir cezai şart talep edilmeyecektir.

Saygılarımızla

Forensis Hukuk Bürosu

Not: Bültenimizde yer verilen açıklamalar, ilgili mevzuat çerçevesinde konuyu genel hatlarıyla ele alır tarzda hazırlanmıştır. Size özel detaylı bilgi için Büromuzla bağlantıya geçmenizi tavsiye ederiz.